

ÁJINIYAZ SHAYÍR DÓRETPELERINIŇ OQÍWSHÍ JASLARDÍ TÁRBIYALAWDAĞÍ ÁHMIYETI

Tajetdinova Sofya Mnajatdinovna

Ájiniyaz atındağı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Muzikalıq tálım kafedrası docenti

Bazarbaeva Sayora Quwanıshbay qızı

Muzika tálımı bakalavr baǵdarınıń 1 - kurs studentı

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10888053>

Annotatsiya. Bul maqalada Ájiniyaz shayır dóretpeleriniń oqıwshı jaslardı tárbiyalawdağı áhmiyeti hám bul dóretpeler tiykarında jaslardı Watangá sadıqlıq ruwxında tárbiyalaw haqqında sóz etiledi.

Tayansh sóz hám sóz dizbekleri: kompozitor, qosıq, xalıq ladı, duwtar, qádiriyat, lirika, klass, metod, tálım, tárbiya.

IMPOTANCE AND NECESSITY OF POET AJINIYAZ'S WORKS IN THE EDUCATION OF YOUNG PEOPLE

Abstract. This article talks about the importance of poet Azhiniyaz's work in the education of school learners and the education of young people in the spirit of patriotism, devotion to the Motherland on the basis of these creations.

Key words: composer, song, folk harmonies, dutar, value, lyrics, class, method, education, upbringing.

ВАЖНОСТЬ И НЕОБХОДИМОСТЬ ТВОРЧЕСТВА ПОЭТА АЖИНИЯЗА В ВОСПИТАНИИ МОЛОДЕЖИ

Аннотация. В данной статье говорится о важности творчества поэта Ажинияза в воспитании учащихся и о воспитании молодежи в духе патриотизма, преданности Родине на основе этих творении.

Ключевые слова: композитор, песня, лады народной музыки, дутар, ценность, лирика, класс, метод, образование, воспитание.

Bul dúnyanıń kórki adam balası

Ajiniyaz Qosibay ulı

Bárshemizge belgili Ózbekstan Respublikası Prezidenti Shavkat Mirziyoyeytıń Jańa jıl bayramı múnásebeti menen Ózbekstan xalqına jollaǵan bayram qutlıqlawında “2024 – jıl Jaslar hám biznesti qollap quwatlaw jılı” ataması menen atalǵanın daǵazaladı hám “Insan qádirin ulıǵlaw, xalqımızdıń máplerin támiyinlew, bunıń ushın kúshli ekonomikanı payda etiwimiz biziń tiykarǵı wazıypamız bolıp esaplanadı” -, dep atap ótken edi. [1]

Haqıyqatında da mámleketimiz jaslar mámleketi. Xalqımızdıń 60 payızdan artıǵın jaslar quraydı. Bunda mektepke shekemgi bilimlendiriw tarawın qamtıp alıw, mektepke shekemgi hám mektep bilimlendiriw sistemasındaǵı mashqalalardı sheshiw hám bilimlendiriw sapasın asırıw is ilájların kóriw, bul joqarı bilimlendiriw sistemasındaǵı reformalardı joqarı basqıshqa alıp shıǵıw, jaslarǵa kásip – óner úyretiw sistemasın jetilistiriw, ulıwma jaslar ushın jańa jumıs orınların jaratıw máseleleri sistemalı túrde óz sheshimin tabıwdı talap etedi.

Milliy sananı rawajlandıratuğın tárbiyalıq mazmunda milliy ırğaqlarğa tolı qaraqalpaq xalqımın xalıq ladında jazılğan qosıqları búgingi kún jaslarımızda milliy maqtanış sezimlerin oyata aladı hám olardı hár tárepleme tárbiyalawda hám milliy muzıka mádeniyatımızdıń bunnan bılayda rawajlanıwına tiykar boladı. Milliy ruwxıy baylıgımız bolğan Ájiniyaz shayırdın tárbiyalıq mazmunğa iye bolğan, ana Watanğa ana tábiyatqa muhabbat haqqındağı hámde tağı basqa da jaslardıń tárbiyasında tereń mazmunğa iye qosıqların naması menen oqıwshı jaslarımızğa úyretiw arqalı olarğa muzıka arqalı bilim beriw menen birgelikte xalqımızdıń tariyxı, jasap ótken xalqımızdıń iri tulğaları haqqında, tariyxıy mağlıwmatlar beriw, milliy úrp - ádetleri, dástúrleri, hám mádeniyatı menen tanıştırıp ótiw menen birge olardıń qálbinde ana Watanğa elimizge súyispenshilik oyatıw hám hár tárepleme rawajlangan kámil, jetik, insan etip tárbiyalawdan ibarat.

Ájiniyaz babamızdıń jaslarda óz Watanına, óziniń tuwğan jerine muhabbat sezimlerin oyatıwda, olarğa úlken rux bağıshlawda tuwğan jer haqqındağı qosıqlarınıń áhmiyeti oğada úlken. Ájiniyaz shayırdın qosıqlarında xalıqtın arızw ármanların, oyın kúlki quwanışları, hátteki xalıqtın basınan ótken qayğılı kúnlerin sheberlik penen súwretlew túrleride ushırasadı, máselen onıń «Bozataw» poemasında keń túrde orın alğan. Shayır «Ellerim bardı», «Bolmasa», «Ayrılsa», «Jaqsı» [2] qosıqlarında tuwğan jerińdi, tuwısqan xalqıńdı, jaqın juwıgıńdı súyiwdi, olardı qásterlep abaylap húrmetlewdi, óz eliniń, xalqımın shin azamatı bolıwdı eń hasıl aqıl – násiyat – sózleri menen kórkem etip bezep sawlelendiren. Solay etip duwtar saz áspabı menen atqarılatuğın Ájiniyaz shayırdın dóretpeleri jas áwladqa jol – joba hám násiyat beriwde oğada áhmiyetli bolıp, jaslardıń kewilinde ómirge degen, tuwğan jerine muhabbat sezimlerin oyatıw menen birge olardı joqarı adamgershilikke tárbiyalaytuğın, bilim alıwğa shaqıratuğın ruwxıy derek bolıp esaplanadı. Ózleriniń bálent lapızı, tilsimli ónerleri menen xalqımızdıń júreginen orın alğan Ájiniyaz babamızdıń xızmetlerin xalqımız úlken húrmet penen tilge aladı. Olardan keleshek áwladqa altınğa almasırmas ájayıp qosıqlar, sazlar qaldı. Bul miynetler jas áwladlar ushın biybaha gáziyne, sarqılmas bulaq, házirgi jas kompozitorlarımız ushın úlken mektep bolıp esaplanadı. Xalqımızdıń ásirler dawamında toplağan milliy qádiriyatlarımız bolğan milliy miyraslarımızdı biliw, olardı oqıwshı jaslarımızdıń atqarıwında keńnen en jaydırıw búgingi kúnde biz qánige pedagoglar, kórkem óner iyeleri hám bolajaq muzıka oqıtıwshıları aldında turğan baslı wazıypalardıń biri bolıp esaplanadı.

Muzıka kórkem óneri ásirler dawamında áyyemgi zamanlardan berli xalqımız benen birge jasap kiyatırğan kórkem óner janlarınıń birinen bolıp, hár bir xalıqtın ózine tán ózgeshelikleriniń qáliplesiwine turmis saltın sawlelendirip, ádep – ikramlılıqqa tárbiyalawshı teńi tayı joq milliy qádiriyatlar bolıp kelgen. Ájiniyaz shayırdın dóretpeleri xalqımızdıń qaytpas erligi, mártlik isleri, dúnyanı terbetip kiyatırğan muhabbat lirikası – adamzat áleminiń real turmisliq nátiyjesinde dúnyağa kelgen qádiriyat kórinisleriniń biri bolp tabıladı. Onıń “Ellerim bardı” qosıgında Ótirikti ras etip aytpağan,

Tuwrı joldan bas ketsede qaytpağan.

Námáhremdi hasla joldas tutpağan,

Atı qaraqalpaq ellerim bardı, [2] dep xalqımızdıń ózine tán qádiriyatların sóz etedi. Oqıwshı jaslardı milliy qádiriyatlar tiykarında Watanğa sadıqlıq ruwxında tárbiyalawda oğan tikkeley ámel etiwde jaslarda bul sezimlerde qáliplestiriw baslı wazıypa etip belgileniwi kerek.

Demek, milletniń ózine tńn miyrasları ata – babalarımızdıń tárbiyalıq hám danalıq násiyatları, xalqımızdıń turmıslıq tájiriyeleleri jámiyetimizdiń jarqın keleshegin bekkemlewdegi tuykarlarınıń biri bolıp esaplanadı. Ruwxıy ádep – ikramlılıq pikirlerin bayanlap, xalıqtı bilimli, jetiklik dárejesine kóteriwge shaqırǵan Ájiniyaz shayır dóretpelerinde insan hám onıń tárbiyası tiykarǵı orındı iyeleydi. Mısalı onıń “Jaqsı” qosıǵında da ushıratıw múmkin

Adam ulı adam qádirin bilmese,
Onnan dúzde otlap júrgen mal jaqsı.
Aytqan sózdiń maǵanasın bilmese,
Ol adamnan tilsiz ósken mal jaqsı. [2]

Keleshegimiz úmitimiz bolǵan oqıwshı jaslar salamat, ruwxıy rawajlangan, bilimli, barkamal insan bolıp jetilisiwinde zamanagóy bilimler menen bir qatarda pútkil dúnyada qádiriyat sıpatında tńn alıńǵan bay ilimiy – kórkem miyrasımız tiykarǵı tayanısh wazıypasın óteydi. Sol sebepten oqıwshı jaslarǵa dáslepki bilim beriw basqıshında onıń tolıq qalıplesiwinde zamanagóy pńn jetiskenlikleri tiykarında danıshpanlarımız jaratqan ullı qádiriyatlar menen birlesken halda ózlestiriliwiniń qanshelli áhmiyetli ekenligin kórsetedi. Jetiklik mazmunında ótmishimizdiń bay ruwxıy miyrası ullı danıshpanlarımızdıń táliymatı, tárbiyalıq mazmunda jazılǵan qosıqları birlesip ketkenligi sonshelli olar ruwxıy ádep – ikramlılıq tárbiyasında áhmiyetli hám bahalı derek bolıp esaplanadı. Sebebi, ótmishdegi ilim – aǵartıwshılıq, tálim – tárbiya tarawındaǵı biybaha pikirleri mámleketimizdiń búgingi rawajlanıwında jas áwlad tárbiyasında kórnekli orın tutadı.

Tájiriye talqılaw nátiyjelerinde oqıwshı jaslardı Ájiniyaz dóretpeleri tiykarında Watanǵa sadıqlıq ruwxında tárbiyalawda muzıka dógereklerinde ámel etiwde usınıladı:

- muzıka dógerekleri (duwtarshılar) baǵdarlamasında oqıwshı jaslardı Ájiniyaz shayır dóretpeleri tiykarında Watanǵa sadıqlıq ruwxında tárbiyalawdıń imkaniyatların belgilep beredi;
- klass hám klasstan tısqarı tárbiyalıq jumısları mazmunına oqıwshılar sanasına milliy qádiriyatlar hám Watanǵa sadıqlıq tuyǵıların síndiriwge baylanıslı temalar hám qosıqlardıń kiritiliwi;
- anıqlap alıńǵan baǵdarlama tiykarında onıń maqseti, tárbiyalaw metodları hám Watansúyiwshilik, Watanǵa sadıqlıq tuyǵıların qalıplestiriwdiń formaların islep shıǵıw maqsetke muwapıq boladı.

Juwmaqlap aytqanda Ájiniyaz Qosıbay ulınıń dóretiwshilik xızmetleri bizge qaldırǵan biybaha miyrası, ruwxıy ádep – ikramlılıq haqqındaǵı kóz qaraları hám tárbiyalıq mazmundaǵı dóretpelerinen mámleketimizdiń keleshegi bolǵan jas áwladqa tálim hám tárbiya beriwde, jetik insan etip kamalǵa keltiriwimizde keń paydalanıwımız zárúr hám áhmiyetli dep esaplaymız.

REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev O‘zbekiston xalqiga Yangi yil tabrigi // Lek.uz. 2024 yil, 01.01.
2. Ажинияз танламалы шығармалары. Ноқис, Қарақалпақстан, 1988.
3. Tajetdinova S. M. MUZIKA TÁLIMINDE AXBOROT HÁM PEDAGOGIKALIQ TEXNOLOGIYALARDAN PAYDALANIWDIŃ NÁTIYJELILIGI //Academic research in educational sciences. – 2021. – T. 2. – №. NUU Conference 1. – C. 275-277.

4. Mnajatdinovna T. S. Pedagogical Skills in Teaching Music //JournalNX. – Т. 7. – №. 11. – С. 172-174.
5. Niyazbaeva A., Kamalova G. ÓZBEKISTON XALQ BAXSHISI QALLIEV TEÑELBAY GENJEBAEVICH IJODI //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2023. – Т. 2. – №. 7. – С. 22-24.
6. Kamalova G. M. et al. ÓZBEKISTAN XALIQ BAQSISI ĞAYRATDIN ÓTEMURATOV //TADQIQOTLAR. – 2023. – Т. 25. – №. 1. – С. 40-42.
7. Kamalova G. M. et al. QARAQALPAQTIN BAY MIYRASI //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2023. – Т. 32. – №. 2. – С. 52-54.
8. Abdikarimova I., Kamalova G. KARAKALPAK FOLKLORE //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 1237-1239.
9. Tajetdinova, S., & Orinbaeva, E. (2024). PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE OF LEARNING TO PLAY THE MUSICAL INSTRUMENT DUTAR BY NOTE FOR STUDENTS OF MUSIC SCHOOLS OF THE BAKSY DEPARTMENT. *Modern Science and Research*, 3(1), 1152–1156.
10. Tajetdinova S., Bazarbaeva S. SPIRITUAL EDUCATION OF THE YOUNG GENERATION THROUGH THE ART OF CHARITY //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 719-723.
11. Tajetdinova S., Orinbaeva E. PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE OF LEARNING TO PLAY THE MUSICAL INSTRUMENT DUTAR BY NOTE FOR STUDENTS OF MUSIC SCHOOLS OF THE BAKSY DEPARTMENT //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 1. – С. 1152-1156.
12. Mirzanov B., Orinbaeva M., Eshbanbetov E. STATISTICAL INDICATORS FOR ASSESSING INDUSTRIAL PRODUCTION IN THE REGION //Interpretation and researches. – 2023. – Т. 1. – №. 11.
13. Mirzanov B. J. et al. SOME EXISTING PROBLEMS IN CALCULATING THE GROSS DOMESTIC PRODUCT AND ITS COMPONENTS USING THE FINAL CONSUMPTION METHOD AND RECOMMENDATIONS FOR ITS IMPROVEMENT //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2023. – Т. 11. – №. 6. – С. 566-574.